

zdrajcami”⁴³. Tyle ocena prawna, która oczywiście nie może być rozstrzygająca w rozważaniu tak skomplikowanych kwestii.

Tragedia tych, którzy poparli Niemców, polegała na tym, iż w walce przeciw Stalinowi nie mieli możliwości wyboru sojusznika. W takiej sytuacji słuszne są oczywiście twierdzenia o służebnej w dużej mierze funkcji i roli wobec władz niemieckich. Jednak ruchy polityczne i wojskowe tworzone na emigracji zazwyczaj mogą jedynie taką rolę odgrywać. Dla wsparcia swych dążeń mieszkańcy Kaukazu i Kozacy mieli tylko jednego sojusznika: III Rzeszę. Szukanie oparcia w zbrodniczym, totalitarnym reżimie, który dodatkowo okazał się stroną pokonaną, zaowocowało postawieniem ich na równi z najgorszymi z ich mocodawców. Ferujący potępiające wyroki zdają się jeszcze wciąż nie dostrzegać, iż ich walka skierowana była przeciw równie zbrodniczemu i totalitarnemu reżimowi, który niszczył odrębność narodową i kulturą tych grup, który również winien był śmierci milionów.

Ciekawym – moim zdaniem – porównaniem ocen dążeń narodowych i środków wykorzystanych do ich realizacji jest następująca opinia dotycząca niemieckiej pomocy dla AK: „Stosunek AK do Niemców był kwestią taktyki, środkiem, który miał uświęcić cel nadrzędny, tj. umocnienie w dowolny sposób własnych sił dla odbudowy państwowości polskiej na obszarach wschodnich”⁴⁴. Gdy czytamy tę opinię, gdy widzimy, jakie dylematy nosiła ze sobą dla Polaków decyzja wyboru współpracy z okupantem, by móc zwalczać przeciwnika, którego uznano za groźniejszego dla państwa i narodu, to warto chyba zastanowić się nad ludźmi, narodami, które stanęły w obliczu jeszcze trudniejszych wyborów.

Rozważania o losach części spośród antysowieckiej opozycji, która zdecydowała się podjąć zbrojną walkę zakończę słowami cytowanego już we wstępie gen. Władysława Andersa. Oddając żołnierski honor przeciwnikowi powiedział o nich:

„Pozbawieni ojczyzn, pogardzeni przez swych protektorów, uważani przez ogół za zdrajców, choć takimi w swym sumieniu nie byli, bili się często za obcą, nienawistną sprawę, jedyną zapłatą, jakiej doczekali, była śmierć przeważnie na obcej ziemi lub powrót do piekła, z którego próbowali uciec”⁴⁵.

ANDRZEJ HUDOWICZ

Poznań

KSZTAŁTOWANIE POLITYKI EUROPEJSKIEJ W REPUBLICIE FEDERALNEJ NIEMIEC

ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNO-PRAWNE

Państwa należące do Unii Europejskiej wypracowały i systematycznie rozwijały własne procedury, pozwalające na wewnętrzne uzgadnianie spraw dotyczących Unii. Kwestie te są zresztą bardzo istotnym składnikiem polityki europejskiej wszystkich państw członkowskich.

⁴³ C. Andreev, *op. cit.*, s. 4.

⁴⁴ J. Turonek, *op. cit.*, s. 208.

⁴⁵ W. Anders, *op. cit.*, s. 174.

W związku z przygotowaniem się Polski i jej administracji do członkostwa w Unii (formalny wniosek został złożony 8 kwietnia 1994 r.), wydaje się interesujące przybliżenie rozwiązań przyjętych w Republice Federalnej Niemiec. Ich poznanie pozwoli także lepiej zrozumieć specyfikę tego państwa, przyszłego partnera w negocjacjach i głównego rzecznika członkostwa Polski w UE.

I. KOORDYNOWANIE POLITYKI EUROPEJSKIEJ NA SZCZEBLU FEDERACJI

Prawo wspólnotowe podlega zasadzie pierwszeństwa i bezpośredniego stosowania w porządku prawnym krajowym, główna zatem rola w sprawach dotyczących Unii przypada administracji federalnej. Udział organów ustawodawczych jest ograniczony.

1. Rząd federalny

W myśl art. 65 konstytucji RFN, kanclerz federalny ustala wytyczne polityki i jest za nie odpowiedzialny. W ramach tych wytycznych każdy minister kieruje swoim resortem samodzielnie i na własną odpowiedzialność. Przepis ten zatem określa generalną normę kompetencyjną kanclerza do kierowania administracją.

Przy koordynowaniu kwestii związanych z Unią Europejską ta reguła jest stosowana sporadycznie. Właściwi ministrowie mają więc dużą swobodę działania. Ich polityka uzgadniana jest na forum rządu. Gabinet omawia i podejmuje decyzje w zasadniczych sprawach dotyczących polityki europejskiej (np. negocjowanie Traktatu z Maastricht, rozszerzenie Unii o kraje EFTA, Konferencja Międzyrządowa w 1996 r., rozszerzenie Unii o państwa Europy Środkowej i Wschodniej itd.).

W rządzie federalnym za koordynowanie spraw związanych z Unią Europejską są odpowiedzialni ministrowie: gospodarki oraz (od 1955 r.) spraw zagranicznych. W związku ze sporami kompetencyjnymi zawarli oni 6 czerwca 1958 r. porozumienie, które nadal reguluje większość kwestii związanych z koordynowaniem niemieckiej polityki europejskiej. Zgodnie z postanowieniami porozumienia, w kompetencji ministra spraw zagranicznych znajdują się sprawy polityki zagranicznej Unii, natomiast ministra gospodarki – sprawy gospodarcze i polityczno-gospodarcze¹. Uprzywilejowaną pozycję ma jednak minister gospodarki. Co tydzień w Ministerstwie Gospodarki odbywają się międzyresortowe spotkania (na stałe uczestniczy w nich Ministerstwo Spraw Zagranicznych). Uzgodnione w tym trybie zalecenia są – jako instrukcje – wysyłane do reprezentantów Niemiec w Komitecie Stałych Przedstawicieli (COREPER) w Brukseli. Podobną zasadę przyjęto w Stałym Przedstawicielstwie Niemiec w Unii; na jego czele stoi ambasador, przedstawiciel MSZ, a jego zastępcą jest wysoki urzędnik Ministerstwa Gospodarki. Ministerstwo Gospodarki reprezentuje również RFN w sprawach rozstrzyganych przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

¹ J. Kühn, Die Koordinierung der deutschen Europapolitik (praca nie publikowana).

W obu ministerstwach sprawami Unii Europejskiej zajmują się wydzielone departamenty ds. Unii Europejskiej. Ich merytoryczne jednostki (referaty) można nazwać bliźniaczymi; mają podobne zakresy działania, np.: stosunki dwustronne z państwami członkowskimi w ramach Unii, zewnętrzna polityka handlowa, unia ekonomiczna i monetarna, prawo wspólnotowe itd. Jeden z referatów pełni rolę koordynatora kwestii wspólnotowych zarówno wewnątrz ministerstwa, jak i na poziomie uzgodnień międzyresortowych.

Dostrzec można swoistą konkurencję kompetencyjną między ministrami, zwłaszcza po wejściu w życie w listopadzie 1993 r. Traktatu o Unii Europejskiej i rozszerzeniu się obszaru wspólnych działań państw członkowskich Unii.

Przepis art. 65 ustawy zasadniczej gwarantuje ministrom rządu federalnego autonomiczną odpowiedzialność w kierowaniu danym obszarem kompetencji, zarówno w sprawach federacji, jak i Unii Europejskiej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych koordynuje przygotowania do spotkań Rady Europejskiej. Stanowiska resortów na posiedzenia Rady ds. Ogólnych oraz Rady ds. Gospodarczych i Finansowych są uzgadniane podczas spotkań w Ministerstwie Gospodarki. Natomiast pozostałe ministerstwa koordynują przygotowania do posiedzeń Rady w sprawach podlegających ich dziedzinom (*Federführung*).

Komitet Sekretarzy Stanu ds. Unii Europejskiej, utworzony 6 lutego 1963 r., jest najwyższym koordynującym gremium rządowym (powołano również Komitet ds. Unii Europejskiej przy Gabinetie Kanclerza, ale nie obradował on dotychczas), który prowadzi systematyczną koordynację polityczną. Zajmuje się zarówno podstawowymi kwestiami integracji europejskiej, jak również bieżącymi sprawami rozstrzyganymi na szczeblu Unii. Stałymi członkami Komitetu są obecnie sekretarze stanu z: Urzędu Kanclerskiego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Gospodarki, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Rolnictwa, a od momentu przyjęcia Traktatu o Unii także z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Stały Przedstawiciel Niemiec w Brukseli. Ponadto w pracach Komitetu uczestniczą, mniej lub bardziej regularnie, pozostałe resorty, jeśli dana kwestia dotyczy ich kompetencji (podczas Konferencji Międzyrządowej w pracach Komitetu uczestniczą stale wszystkie ministerstwa). Od 1972 r. Komitetowi przewodniczy Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Zastępstwo, prowadzenie sekretariatu i protokołowanie spoczywa w gestii Ministerstwa Gospodarki. Spotkania Komitetu odbywają się co dwa, trzy miesiące.

Od pewnego czasu na szczeblu sekretarzy stanu funkcjonuje także nieformalne gremium dyskusyjne, tzw. Europejska Grupa Dyskusyjna (*Gesprächskreis Europa*). Posiedzenia Komitetu są bowiem bardzo sformalizowane i nie pozwalają na szerszą dyskusję. Przedmiotem obrad są zazwyczaj uprzednio przygotowane projekty, akceptowane bądź odrzucane przez członków Komitetu.

W trybie roboczym obraduje powołany w 1971 r. Komitet Pełnomocników poszczególnych ministerstw. Jego przewodniczącym jest dyrektor Departamentu ds. Unii Europejskiej w Ministerstwie Gospodarki. Komitet zajmuje się tzw. kwestiami poziomymi. Jego najważniejszym zadaniem jest ustalenie programu każdorazowej niemieckiej prezydencji. Odpowiada on również za przygotowanie rocznego raportu w sprawie realizacji polityki europejskiej w Niemczech.

Istotne znaczenie w koordynowaniu polityki wspólnotowej ma również Urząd Kanclerski. Jego przedstawiciele uczestniczą w pracach dwóch międzyresortowych gremiów. Sekretarz Stanu w Urzędzie, któremu towarzyszy

dyrektor Departamentu ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, bierze udział w posiedzeniach Komitetu Sekretarzy Stanu ds. Unii Europejskiej. W spotkaniach pełnomocników do spraw Unii poszczególnych ministerstw uczestniczy nieregularnie dyrektor Departamentu ds. Gospodarczych. Urząd Kanclerski otrzymuje na bieżąco raporty od Stałego Przedstawicielstwa Niemiec w Brukseli. Również poszczególne resorty dostarczają mu, na życzenie, właściwie ekspertyzy. Urząd nie jest w stanie koordynować bezpośrednio spraw związanych z Unią Europejską, ponieważ zatrudnia niewielu pracowników zajmujących się tą dziedziną (około dwudziestu na około czterysta zatrudnionych w nim osób; są to przeważnie oddelegowani na kilka lat pracownicy ministerstw federalnych). Gdy ministerstwu nie udaje się uzgodnić wspólnego stanowiska, spór rozstrzyga szef Urzędu Kanclerskiego, bądź kieruje sprawę do Gabinetu Kanclerza.

2. Bundestag i Bundesrat

Udział organów ustawodawczych w sprawach związanych ze Wspólnotami Europejskimi zapewniał przez blisko trzydzieści lat art. 2 ustawy o ratyfikacji Traktatu Rzymskiego (zawartego w 1957 r.). Zobowiązywał on rząd federalny do informowania na bieżąco *Bundestagu* i *Bundesratu* o pracach prowadzonych w Radzie Ministrów Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej. Przewidywał także, iż informacja musi poprzedzać podjęcie decyzji przez Radę, gdy wiąże się ona z wprowadzeniem ustaw związkowych lub ustanawia prawo stosowane bezpośrednio w RFN. W rozumieniu ustawy o ratyfikacji „informowanie” nie oznaczało ani konieczności przeprowadzenia konsultacji, ani wyrażenia zgody. Obie izby parlamentu mogły jedynie wyrazić opinię w danej sprawie. Regulację tę opatrzone następnie szczegółowymi uregulowaniami technicznymi. Zakres udziału rozszerzył następnie art. 1a ustawy o ratyfikacji Jednolitego Aktu Europejskiego z 17 lutego 1986 r., który zawierał postanowienia w sprawie informowania i zajmowania stanowiska przez *Bundesrat*, jak również udziału przedstawicieli krajów federacji w negocjacjach wspólnotowych (co praktykowano wcześniej, ale w ograniczonym zakresie).

Wraz z ratyfikacją Traktatu o Unii Europejskiej (w grudniu 1992 r.) współdziałanie organów ustawodawczych w procesie decyzyjnym dotyczącym Unii zyskało gwarancję konstytucyjną. W nowelizacji konstytucji RFN (BGBl. 1992, I, s. 2086) wprowadzono przepisy dotyczące tej kwestii.

W myśl zmodyfikowanej ustawy zasadniczej, *Bundestag* i kraje federacji – za pośrednictwem *Bundesratu* – współuczestniczą w sprawach Unii. Rząd federalny musi przekazywać obu organom ustawodawczym obszerne i aktualne informacje (art. 23 ust. 2). Ponadto rząd federalny umożliwia *Bundestagowi* zajęcie stanowiska przed rozpoczęciem prac nad nowymi aktami prawnymi Unii oraz uwzględnia jego opinię podczas negocjacji (art. 23 ust. 3). Po postanowieniu konstytucji w tym zakresie uzupełnia art. 5 ustawy z 12 marca 1993 r. o współpracy Rządu Federalnego z *Bundestagiem* w sprawach Unii Europejskiej (BGBl. 1993, I, s. 311), który mówi, że rząd „podczas negocjacji bierze za podstawę” stanowisko *Bundestagu*.

Bundesrat może uczestniczyć w kształtowaniu woli federacji, o ile współuczestniczy w stosownych działaniach związkowych, bądź o ile kraje federacji

są właściwe na szczeblu związkowym (art. 23 ust. 4 konstytucji). Art. 4 ustawy z 12 marca 1993 r. o współpracy federacji z krajami w sprawach Unii Europejskiej (BGBl. 1993, I, s. 313) stanowi, że w wymienionych przypadkach rząd federalny może włączyć wyznaczonych reprezentantów krajów federacji do dyskusji nad ustaleniem stanowiska w negocjacjach. W praktyce oznacza to, że prowadzący daną sprawę resort zaprasza przedstawicieli krajów na wewnętrzne spotkania dotyczące negocjacji wspólnotowych. Taki tryb uzgodnień był już stosowany wcześniej, np. podczas konferencji w Maastricht co tydzień odbywały się spotkania odpowiedzialnych ministerstw federalnych i delegatów krajów (stanowisko krajów federacji w kwestii unii ekonomicznej i monetarnej reprezentowały Bawaria i Hamburg, zaś unii politycznej – Nadrenia-Westfalia i Badenia-Wirtembergia).

Z art. 23 ust. 5 konstytucji wynika, iż w określonych przypadkach rząd federalny musi stosować dwie kategorie uwzględnienia stanowiska *Bundesratu*, zależnie od konstytucyjno-prawnej pozycji projektowanego aktu prawnego: „uwzględnienie” (*Berücksichtigung*) lub „uwzględnienie w znacznym stopniu” (*maßgebliche Berücksichtigung*). „Uwzględnienie” stosuje się, gdy dana kwestia dotyczy interesów krajów federacji i należy do wyłącznej kompetencji federacji albo do konkurencyjnego i ramowego ustawodawstwa federacji. Rząd rozważa wówczas opinię *Bundesratu*, ale nie jest zobowiązany do jej przyjęcia. „Uwzględnienie w znacznym stopniu” następuje, gdy dany akt prawny „dotyczy w swej istocie kompetencji ustawodawczych, powoływania władz lub procedur administracyjnych landów”. Zastrzega się jednak, że musi być zachowana odpowiedzialność państwa. Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o współpracy, gdy rząd federalny i *Bundesrat* mają sprzeczne opinie w danej sprawie, wszczyna się najpierw procedurę ugodową. Gdy obie strony nadal nie mogą dojść do porozumienia, *Bundesrat* może większością dwóch trzecich głosów przeformować swoje stanowisko. Decyzje wywołujące istotne skutki finansowe musi jednakże zaakceptować rząd federalny.

Zgodnie ze zmienionymi przez Traktat z Maastricht (art. 146) przepisami określającymi skład Rady Unii Europejskiej, jej członkami są przedstawiciele państw członkowskich szczebla ministerialnego, upoważnieni do działań w imieniu swego rządu. W przypadku Niemiec mogą nimi być ministrowie rządów krajów federacji. Na tej podstawie art. 23 ust. 6 konstytucji RFN przewiduje, że reprezentowanie praw RFN, jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej, może być przeniesione na wyznaczonego przez *Bundesrat* przedstawiciela krajów federacji, gdy dotyczy to w podstawowym zakresie wyłącznych kompetencji ustawodawczych krajów federacji. Przedstawiciel krajów uzgadnia kwestię z reprezentantem rządu federalnego, przy czym musi być zachowana odpowiedzialność państwa. Gdy zmienia się stanowisko negocjacyjne, podejmowane jest – zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy o współpracy – stosowne uzgodnienie (szczegółowe uregulowania dotyczące udziału krajów określa nowe porozumienie zawarte między rządem federalnym a rządami krajów federacji z 29 października 1993 r. „*Bundesanzeiger*” nr/226 z 2 XII 1993, s. 10 425).

Nowe uprawnienia krajów są szczególnie istotne przy podejmowaniu na szczeblu Unii decyzji dotyczących dziedziny kultury i edukacji. Na tej płaszczyźnie powstają niekiedy napięcia między nimi a federacją, np. w sprawach szkolnictwa wyższego czy zawodowego.

Na podstawie art. 45 konstytucji *Bundestag* powołuje Komisję do spraw Unii Europejskiej, którą może upoważnić do „wykonywania jego uprawnień, zgodnie z art. 23 konstytucji, wobec rządu federalnego”². Komisję (wcześniej była to Komisja do spraw Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej) utworzono po wyborach do *Bundestagu* w 1994 r. Według regulaminu *Bundestagu*, odpowiada ona m.in. za monitorowanie dokumentów Unii (*Unionsvorlage und Unionsdokumente*); może także zajmować się sprawami będącymi przedmiotem negocjacji i dotyczącymi interesów RFN w ramach UE nie dysponując stosownymi dokumentami UE.

Bundesrat powołał już w 1957 r., jako pierwszy z parlamentów państw członkowskich Wspólnot, specjalną Komisję do spraw EWG. Po ratyfikacji Traktatu z Maastricht w art. 52 ust. 3 konstytucji RFN przewidziano, że *Bundesrat* może utworzyć Izbę do spraw Europejskich (*Europakammer*), „której decyzje uważa się za decyzje *Bundesratu*”.

II. KOORDYNOWANIE POLITYKI EUROPEJSKIEJ NA SZCZEBLU KRAJÓW FEDERACJI

Na szczeblu krajów federacji działają gremia, które mają duże znaczenie w koordynowaniu i opracowywaniu kwestii dotyczących Unii Europejskiej. Jednym z nich jest Konferencja Premierów. Odgrywa ona szczególną rolę w relacjach między krajami federacji. Jej spotkania mają wprawdzie quasi formalny charakter, lecz mogą oddziaływać na stanowisko *Bundesratu*. Długą tradycję mają resortowe konferencje ministrów. Jest ich czternaście, np. Konferencja Ministrów Kultury i Edukacji, Konferencja Ministrów Finansów, Konferencja Ministrów Spraw Wewnętrznych, Konferencja Ministrów Pracy i Spraw Socjalnych, Konferencja Ministrów Gospodarki, Konferencja Ministrów Rolnictwa. Z punktu widzenia koordynowania spraw wspólnotowych duże znaczenie ma Konferencja Ministrów ds. Unii Europejskiej. W wielu z tych ciał uczestniczą na stałe przedstawiciele rządu federalnego.

Konferencja Ministrów ds. Unii Europejskiej³ ukonstytuowała się 2 października 1992 r., zgodnie z decyzją ministrów ds. europejskich poszczególnych krajów federacji. Prezydencję sprawuje każdy kraj federacji przez rok, zmiana przypada 1 lipca. Zastępstwo pełni kraj, który przejmuje prezydencję w roku następnym.

Do zadań Konferencji Ministrów ds. Unii Europejskiej należy koordynacja współpracy między krajami federacji w trzech obszarach: reprezentowania interesów w sprawach UE wobec organów Federacji i Unii, działań politycznych dotyczących kwestii europejskich, polityki informacyjnej, której celem jest propagowanie świadomości europejskiej. Konferencja odpowiedzialna jest obecnie za przygotowanie stanowiska krajów federacji na konferencje międzyrządowe Unii. Kraj, który przewodniczy obradom, opracowuje następnie stosowny wniosek i przekazuje go do *Bundesratu*.

² S. Hölscheidt, T. Schatten, *Der Unionsausschuss des Deutschen Bundestages – Gestaltungsprobleme*. „Europäische Zeitung” nr 10/1994, s. 230.

³ F. Gerster, *Die Europaministerkonferenz der deutschen Länder: Aufgaben – Themen – Selbstverständnis*. „Europäische Zeitung” nr 4/1993, s. 61.

Ze względu na przedmiotowy zakres działania Konferencji konieczne było oddzielenie jej zadań od zadań innych resortowych konferencji, które zajmowały się od dawna niektórymi dziedzinami. Przeprowadzono zatem podział zadań między Konferencją Ministrów ds. Unii Europejskiej a Konferencją Ministrów Kultury i Edukacji (ta ostatnia dysponuje – jako jedyna – rozbudowaną strukturą administracyjną – stałym sekretariatem z siedzibą w Bonn, finansowanym wspólnie przez kraje federacji).

Walne zgromadzenie Konferencji zbiera się regularnie, przynajmniej dwa razy w roku, a w razie potrzeby częściej (w 1993 r. odbyły się cztery posiedzenia, a w 1995 r. – trzy) na zaproszenie prezydium. Decyzje merytoryczne zapadają jednogłośnie. Prace Konferencji przygotowuje Stała Grupa Robocza, która kontroluje również realizację podjętych decyzji. Poszczególne tematy porządku obrad przygotowują wyznaczeni eksperci, którzy opracowują raport i propozycje decyzji. Często dane tematy przyporządkowywane są stale tym samym krajom federacji, odpowiedzialnym już wcześniej za daną kwestię. Partnerami tego gremium są na szczeblu rządu federalnego: szef Urzędu Kanclerskiego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Gospodarki (w związku z rozległym zakresem problematyki integracyjnej mogą być nimi także, zależnie od dziedziny, pozostałe ministerstwa).

Wyznaczony reprezentant krajów federacji jest członkiem Stałego Przedstawicielstwa Niemiec w Brukseli.

Współuczestnicząc w przygotowaniach Rady Unii Europejskiej wyznaczeni przedstawiciele krajów (w toku uzgodnień między krajami otrzymują oni trzyletni mandat) są odpowiedzialni za przygotowanie stanowiska w danej dziedzinie, które jest następnie przedstawiane *Bundesratowi*. Decyzja *Bundesratu* jest obowiązującą instrukcją dla reprezentanta. Za dziedzinę edukacji i kultury, podlegającą kompetencji ustawodawczej każdego kraju, odpowiada: ekspert Nadrenii-Westfalii, reprezentujący kraje kierowane przez SPD oraz Bawarii, reprezentujący kraje, w których rządzi koalicja CDU-CSU. Sprawy z tej dziedziny są przedmiotem dyskusji w ramach obu konferencji: ministrów kultury i edukacji oraz ds. UE na forum *Bundesratu*, a na bieżąco – koordynowane przez wspomniany już stały sekretariat.

III. KOORDYNACJA PRAC WEWNĄTRZ KRAJÓW FEDERACJI

W ramach samego kraju sprawy dotyczące Unii Europejskiej podlegają różnorodnym procedurom koordynacyjnym. Np. w Nadrenii-Westfalii na szczeblu rządowym funkcjonuje międzyresortowe gremium (*Koordinierungsausschuß für Europapolitik der Landesregierung*), które zbiera się co dwa miesiące. W kraju tym kompetencje w sprawach Wspólnot Europejskich, a następnie Unii Europejskiej skupiała do 1995 r. Kancelaria Państwa (*Staatskanzlei* – urząd premiera kraju). Podlegało jej przedstawicielstwo kraju federacji w Brukseli (przedstawicielstwa zaczęto tworzyć pod koniec lat osiemdziesiątych, początkowo miały one status podmiotów prawa handlowego, a od 1991 r. – prawa publicznego). W 1995 r. kompetencje w tym zakresie zostały przeniesione do Ministerstwa Spraw Federacji i Unii Europejskiej (dawne przedstawicielstwo kraju federacji w Bonn).

Na forum *Landtagu* Nadrenii-Westfalii sprawami Unii Europejskiej zajmuje się Komisja ds. polityki europejskiej i światowej (do końca 1995 r.

Komisja ds. Europy i współpracy rozwojowej). Posiedzenia Komisji odbywają się raz na miesiąc. Ponadto głównie partie parlamentarne, CDU i SPD, omawiają kwestie wspólnotowe w ramach własnych grup roboczych ds. polityki europejskiej (*Arbeitskreis für Europapolitik*).

Art. 198c Traktatu z Maastricht, powołujący Komitet Regionów „o charakterze doradczym”, dał krajom federacji jeszcze jeden instrument współuczestnictwa w sprawach UE. Umożliwił także bezpośrednie włączenie się do nich gminom. W Komitecie, który składa się z „reprezentantów organów regionalnych i lokalnych”, Niemcy dysponują dwudziestoma czterema miejscami: dwadzieścia jeden mają kraje federacji, natomiast trzy przypadają gminom.

IV. PODSUMOWANIE

System koordynowania kwestii dotyczących Unii Europejskiej, który rozwinął się w Republice Federalnej Niemiec, ma charakter zdecentralizowany. Na szczeblu administracji federalnej jego podstawą jest podział kompetencji między dwóch ministrów. W układzie tym dominuje jednak Ministerstwo Gospodarki (prowadzenie Sekretariatu Komitetu Sekretarzy Stanu ds. Unii Europejskiej, odpowiedzialność za przesyłanie instrukcji dla reprezentantów Niemiec w Komitecie Stałych Przedstawicieli oraz rozsyłanie informacji do innych ministerstw, reprezentowanie RFN przed Trybunałem Sprawiedliwości), co ma swoje źródło w tradycyjnie mocnej pozycji ministra gospodarki, zwłaszcza w pierwszych latach istnienia EWG. Dużą samodzielnością dysponują także inni ministrowie, choć zdecydowaną rolę odgrywają ministrowie finansów i rolnictwa. W systemie niemieckim Urząd Kanclerski nie przejął funkcji koordynujących, tak jak dzieje się to w Wielkiej Brytanii i we Francji, gdzie kwestie wspólnotowe podlegają bezpośrednio Urzędowi Premiera⁴. Rola organów ustawodawczych wzrosła dopiero, podobnie jak we Francji i większości państw członkowskich Unii, po wejściu w życie Traktatu o Unii Europejskiej.

Istotny jest udział krajów w kształtowaniu polityki europejskiej Niemiec, co wynika zarówno z podziału kompetencji między federacją i krajami, jak też z tendencji do wzmacniania zasady demokratyzmu rozwijającej się w samej Unii Europejskiej (postanowienia Jednolitego Aktu Europejskiego i Traktatu z Maastricht).

Słabością systemu niemieckiego jest pewne rozproszenie kompetencji na poziomie federalnym, które może prowadzić do nieporozumień koordynacyjnych. Właściwe uzgodnienia zależą bowiem w znacznej mierze od stopnia zorganizowania w poszczególnych resortach. Jednocześnie brak ścisłych scentralizowanych procedur pozwala na większą elastyczność podczas negocjacji wspólnotowych. Bardzo pozytywną cechą tego systemu jest wysoki stopień zaangażowania w sprawy Unii administracji krajów federacji.

JOANNA WÓDKE
Warszawa

⁴ Zob. szerzej: C. Banasiński, *Model administracji właściwej w sprawach integracji Polski z Unią Europejską*. W: *Księga Pamiątkowa ku czci Marka Elżanowskiego*. Warszawa 1996.

**DANUTA KRZYWIŃSKA-MAŁECKA
LIDIA PASZKIEWICZ**

**BIBLIOGRAFIA ZAWARTOŚCI
„PRZEGLĄDU ZACHODNIEGO” 1984 - 1995**

Stron 182

Bibliografia zawartości „Przeglądu Zachodniego” obejmuje okres 1984 - 1995, stanowi kontynuację trzech analogicznych wydawnictw bibliograficznych wydanych w latach 1957, 1967 oraz 1986. Łączy je wspólna koncepcja ogólna, sposób ułożenia materiału i zasady opracowania redakcyjnego.

Część pierwsza bibliografii obejmuje materiały w układzie rzeczowym i składa się z następujących działów: 1. Stosunki międzynarodowe, 2. Studia nad problematyką Niemiec, 3. Stosunki polsko-niemieckie, 4. Ziemie Zachodnie i Północne, 5. Sprawy Polonii Zagranicznej, 6. Historia.

Część drugą bibliografii stanowi indeks osobowy, który obejmuje: nazwiska autorów, współautorów, tłumaczy, recenzentów, autorów pozycji recenzowanych, nazwiska występujące w tytułach prac publikowanych lub recenzowanych w „Przeglądzie Zachodnim”

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych
- w Instytucie Zachodnim, 61 - 772 Poznań, Stary Rynek 78/79 (także za zaliczeniem pocztowym)
- w księgarni Instytutu Zachodniego, Poznań Ratuszowa 25/27 (domki budnicze)

